

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та природокористування

Навчально-науковий інститут права
Кафедра спеціальних юридичних дисциплін

07-01-106М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять
та самостійної роботи

з освітньої компоненти

«Конституційне право: науково-теоретичні та практичні проблеми»

для здобувачів вищої освіти ступеня «доктор філософії» галузі знань 08 – Право,
спеціальність 081 – Право денної та заочної форми навчання

Рекомендовано науково-методичною
радою з якості навчально-наукового
інституту права
Протокол № 11 від «29» 06 2022 р.

Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи з освітньої компоненти «Конституційне право: науково-теоретичні та практичні проблеми» для здобувачів вищої освіти ступеня «доктор філософії» галузі знань 08 – Право, спеціальність 081 – Право денної та заочної форми навчання [Електронне видання] / Кафарський В. І. – Рівне : НУВГП, 2022. 12 с.

Укладач: Кафарський В. І., д.ю.н., професор кафедри спеціальних юридичних дисциплін.

Відповідальний за випуск: Кафарський В. І., д.ю.н., професор, завідувач кафедри спеціальних юридичних дисциплін.

Керівник освітньої програми:

Цимбалюк В. І., к.ю.н., професор, професор кафедри спеціальних юридичних дисциплін, директор навчально-наукового інституту права.

Зміст

Передмова.....	3
1. Опис навчальної дисципліни та її структура.....	3
1.1. Опис навчальної дисципліни.....	3
1.2. Тематика практичних занять.....	4
1.3. Контрольні заходи та засоби діагностики.....	4
1.4. Критерії та шкала оцінювання.....	5
2. Плани практичних занять.....	5
3. Самостійна робота студентів.....	14
4. Рекомендована література.....	15

© Кафарський В. І., 2022

© НУВГП, 2022

Передмова Шановні студенти!

Освітня компонента “ Конституційне право: науково-теоретичні та практичні проблеми ” є вибірковою і сприяє формуванню індивідуальної освітньої траєкторії здобувача вищої освіти. У системі національного права провідною галуззю є конституційне право України. Цій галузі притаманні риси, характерні для всієї системи права: нормативність, формальна визначеність, спрямованість на досягнення певного правового результату, можливість захисту правових приписів засобами державного впливу тощо. Їй властиві такі специфічні якісні ознаки як предмет і метод правового регулювання, соціальне призначення і роль конституційного права, принципи конституційного регулювання, функції конституційного права та наявність конституційно-правової відповідальності. Важливе значення при вивченні цієї теми має вирішення питань про характер, зміст і генезис джерел конституційного права України.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ТА ЇЇ СТРУКТУРА

1.1. Опис освітньої компоненти

Мета освітньої компоненти «Конституційне право: науково-теоретичні та практичні проблеми»: надання знань, умінь, навичок, пов'язаних з основними поняттями конституційно-правового регулювання, формування у здобувачів ступеня вищої освіти доктора філософії знання з провідної галузі національного права, її норм та інститутів, усвідомлення чітких зв'язків з окремими галузями права, вивчення історичних передумов конституційного процесу в Україні та впливу конституційного права на всі галузі права та міжгалузевих зв'язків, вплив на державотворчі процеси в державі, а також сприяння формуванню патріотизму, громадсько-політичної та правової культури юриста.

Завдання освітньої компоненти полягає у одержанні здобувачами теоретичних та практичних знань та передбачає розгляд поняття та змісту конституційного права і конституції, як основного джерела даної галузі права; підстав і порядку прийняття конституції та змін до неї; проблемних питань реалізації конституційних норм і засобів правової охорони конституційного ладу; проблематику конституційної законності та відповідальності; проблемні питання інтерпретації конституційних норм; конституційно-правові проблеми, зумовлені проведенням політичної, конституційної, адміністративної, судової реформ.

У результаті вивчення освітньої компоненти здобувач освіти повинен:

- мати ґрунтовні знання предметної області та розуміння професії, знання праць провідних вітчизняних та зарубіжних вчених, фундаментальні праці у галузі дослідження, формулювати мету власного наукового дослідження як складову загально-цивілізаційного процесу.
- уміти проводити критичний аналіз, оцінку і синтез нових наукових положень та ідей.
- аналізувати наукові праці, виявляючи дискусійні та малодосліджені питання, здійснювати моніторинг наукових джерел інформації стосовно проблеми, яка досліджується встановлювати їх інформаційну цінність шляхом порівняльного аналізу з іншими джерелами
- формулювати наукову проблему з огляду на ціннісні орієнтири сучасного суспільства та стан її наукової розробки, робочі гіпотези досліджуваної проблеми, які мають розширювати і поглиблювати стан наукових досліджень у сфері права.

1.2. Тематика практичних занять

№	Назва теми	К-сть годин
Модуль 1		
1.	Історія української Конституції: політико-правовий аналіз.	2
2	Сучасні концепти конституціоналізму і українська конституційна практика	2

3	Конституційні механізми реалізації народного суверенітету	2
Модуль 2		
4	Конституційні засади адаптації законодавства України в рамках ЄС	
5	Роль конституційного правосуддя в інтеграції України в ЄС	2
6	Конституційно-правові засади запобігання і протидії корупції	2
7	Орієнтири етнонаціональної політики України: політико-правові аспекти	2
8	Конституційні механізми узгодження аудіовізуального законодавства України з країнами ЄС	2
	Всього	16

1.3. Контрольні заходи та засоби діагностики

Поточний контроль знань здобувачів освіти з освітньої компоненти проводиться у формах:

- оцінювання роботи здобувачів освіти на лекціях;
- усного опитування на практичних заняттях;
- оцінки розв'язання ситуаційних завдань та участі у обговоренні проблемних питань;
- виконання поточних контрольних робіт за темами змістових модулів.

1.4. Критерії та шкала оцінювання

Основними критеріями, що характеризують рівень компетентності здобувача вищої освіти при оцінюванні результатів поточного контролю з освітньої компоненти «Фінансове право України» є:

- повнота і вчасність виконання всіх видів навчальної роботи, передбачених силабусом освітньої компоненти;
- глибина і характер знань навчального матеріалу за змістом освітньої компоненти, що міститься в основних та додаткових рекомендованих літературних джерелах;
- вміння аналізувати явища, що вивчаються, у їх взаємозв'язку і розвитку;
- характер відповідей на поставленні питання (чіткість, логічність, лаконічність, послідовність тощо);
- вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних занять;
- вміння аналізувати достовірність одержаних результатів.

Оцінювання результатів поточного контролю проводиться у розрахунку від 0 до 60 балів.

Основними методами оцінювання є:

- аналіз усних відповідей;
- виконання практичних завдань;
- розв'язання ситуативних завдань;
- написання есе та тез.

Оцінювання виконання завдань здійснюється за такими критеріями (у % від кількості балів, виділених на завдання із заокругленими до цілого числа):

0% - завдання не виконано;

40% - завдання виконано частково, висновки не аргументовані і не конкретні, звіт підготовлено недбало;

60% - завдання виконано повністю, висновки містять окремі недоліки, судження здобувача освіти не достатньо аргументовані, звіт підготовлено з незначним відхиленням від вимог;

80% - завдання виконано повністю і вчасно, проте містить окремі несуттєві недоліки несистемного характеру ;

100% - завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

Національна шкала оцінювання

Кількість набраних балів студентом	Оцінка за національною шкалою
90-100 балів	Зараховано
82-89 балів	
74-81 балів	
64-73 балів	
60-63 балів	
35-59 балів	Не зараховано з можливістю повторного складання
1-34 балів	Не зараховано з обов'язковим повторним вивченням курсу

2. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

МОДУЛЬ І

Змістовний модуль 1

Тема 1. Історія української Конституції: політико-правовий аналіз.

План заняття

1. Основні етапи становлення і розвитку конституційного права України.
2. Основні характеристики конституційного права України.
3. Конституція України і країн Європи в контексті сучасних геополітичних процесів.

Контрольні питання:

1. *Поняття і предмет галузі конституційного права. Співвідношення термінів “конституційне право” і “державне право”.*
2. *Місце та роль конституційного права в системі права України.*
3. *Поняття, предмет та система науки конституційного права.*
4. *Поняття, ознаки та основні положення теорії конституціоналізму.*
5. *Порівняльний аналіз конституції України і країн Європи.*

Література [основна: 1,2,5,6,13.14.15.16 ; допоміжна: 7,8,9]

Тема 2. Сучасні концепти конституціоналізму і українська конституційна практика.

План заняття

1. Конституційні системи та основні доктрини конституціоналізму.

2. Сучасний ліберально-демократичний конституціоналізм.
3. Конституціоналізм, демократія та авторитарна традиція.

Контрольні питання:

1. Проаналізуйте сутність конституції.
2. Охарактеризувати юридичну, фактичну, формальну та матеріальну конституції. У чому різниця?
3. У чому на Вашу думку проявляється значення Конституції України для розвитку української державності.
4. Поясніть суть ліберально-демократичного конституціоналізму.

Література [основна: 1,2,6,11,12,14; допоміжна:1,2, 3,4,5,6,9]

Тема 3. Конституційні механізми реалізації народного суверенітету

План заняття

1. «Соціалізація» конституційного регулювання взаємодії суспільства і держави.
2. Конституційні механізми безпосередньої демократії.
3. Конституційні механізми представницької демократії.

Контрольні питання:

1. Яким чином здійснюється механізм безпосередньої демократії?
2. Назвіть конституційні механізми представницької демократії..

Література [основна: 2,5,6,17 ; допоміжна: 1,2,3,4,7,8]

МОДУЛЬ II

Змістовний модуль 2

Тема 4. Конституційні засади адаптації законодавства України в рамках ЄС

План заняття

1. Теоретичні проблеми гармонізації українського національного права з європейським правом.
2. Конституційно-правові засади імплементації права ЄС у внутрішній правопорядок України.
3. Політико-правові проблеми імплементації законодавства України в законодавство ЄС.

Контрольні питання:

1. Гармонізація українського національного права з європейським правом.
2. Питання імплементації права ЄС в законодавство України.
3. Політичні та правові проблеми імплементації законодавства України в законодавство ЄС.

Література [основна: 4,5,6,8,9,17,19,24,27,28,34-36,39-41,44-48; допоміжна:1,2,3,4,11]

Тема 5. Роль конституційного правосуддя в інтеграції України в ЄС

План заняття

1. Конституційне правосуддя в Україні: аналіз конституційної юрисдикції.
2. Конституційно-правові засади організації судової влади.
3. Судова правотворчість та особливості суддівського правозастосування в Україні і ЄС.

Контрольні питання:

1. *Проведіть аналіз конституційної юрисдикції.*
2. *Порядок організації судової влади.*
3. *Поняття судової правотворчості.*
4. *Аналіз особливостей суддівського правозастосування в порівнянні України та ЄС.*

Література [основна:5,6,11,14,20,32,33,41,43,44; допоміжна:1,2,3,4,9]

Тема 6. Конституційно-правові засади запобігання і протидії корупції

План заняття

1. Конституційна і правова законність в правозастосовній практиці.
2. Забезпечення прав і свобод фізичних та юридичних осіб в контексті міжнародних стандартів.
3. Об'єктивні та суб'єктивні межі кримінальної відповідальності за вчинення корупційних правопорушень.

Контрольні питання:

1. *Аналіз конституційної та правової законності в правозастосовчій практиці.*
2. *Проаналізуйте яким чином відбувається захист та забезпечення прав і свобод людини та громадянина в тому числі і в контексті міжнародних стандартів.*
3. *Відповідальність за вчинення корупційних правопорушень.*

Література [основна: 1,13,15-17,21,24,37-40,45,48; допоміжна:2,4,7,10]

Тема 7. Орієнтири етнонаціональної політики України: політико-правові аспекти

План заняття

1. Проблеми забезпечення консолідації української політичної нації та прав національних меншин.
2. Конституційно-правові механізми захисту прав національних меншин в Україні.
3. Міжнародно-правові документи та рамкова Конвенція Ради Європи «Про захист національних меншин» та протидії сепаратизму.

Контрольні питання:

1. *Права національних меншин: проблеми та перспективи.*
2. *Назвіть механізми захисту прав національних меншин в Україні.*
3. *Аналіз Конвенції Ради Європи «Про захист національних меншин».*

Література [основна:1,13,15-17,24,29,36,40,45; допоміжна:1.2.3.4,12]

Тема 8. Конституційні механізми узгодження аудіовізуального законодавства України з країнами ЄС План заняття

- 1.Завдання, цілі та напрямки розвитку інформаційного суспільства в Україні.
2. Подолання надмірних приватних інтересів у медіа просторі України.
3. Впровадження в українське законодавство положень Європейської директиви «Про аудіовізуальний медіа простір».

Контрольні питання:

1. *Перспективи розвитку інформаційного суспільства в Україні.*
2. *Аналіз Європейської директиви «Про аудіовізуальний медіа простір».*

3. Самостійна робота здобувачів освіти

Самостійна робота сприяє кращому засвоєнню здобувачами освіти матеріалу з освітньої компоненти «Фінансове право України» та формуванню у них навичок та вмінь одержувати додаткові знання.

Формами самостійної роботи є:

- доопрацювання матеріалів лекцій та опрацювання літератури, що пропонується до вивчення по темах навчальної дисципліни;
- підготовка до практичних (семінарських) занять, виконання завдань по темах практичних занять;
- підготовка письмових відповідей на питання для самопідготовки;
- робота в інформаційних мережах;
- вибір теми, розробка плану та написання тез;
- самостійне вивчення та складання конспектів по темах, що виносяться на самостійне вивчення.

Результативність самостійної роботи виявляється під час заслуховування та обговорення доповідей, поточного модульного контролю знань, перевірки письмових відповідей та підсумкового оцінювання успішності здобувачів освіти у сесію.

4. Рекомендована література

Основна література

1. Давид Р., Жофре – Спинозы К. Основные правовые системы / пер. с фр. В. А. Туманово. М., 1998. С. 210–225.
2. Зеленько Г. І. Державна влада і суспільна самоорганізація. *Політична система для України: історичний досвід і виклики сучасності*. К., 2008. С. 855–870.
3. Кафарський В. І., Припхан І. І. Конституційне право України у схемах : навч. посіб. К., 2019. С. 28–42.
4. Кафарський В.І. Теорія права і держави в українській юридичній думці : навч. посіб. у схемах. Івано-Франківськ, 2021. С. 18–27.

5. Кафарський В. І. Концепти Конституції у правовій і політичній науці. *Політичний менеджмент*. №4, 2010. С.25–34.
6. Кафарський В. І., Іщенко О. М. Сучасні концепти конституціоналізму і українська конституційна практика / під ред. В. Кафарського. Рівне, 2018. 60 с.
7. Колісник В. Доктринальні підходи, покладені в основу конституційної системи, та усталеність демократичного поступу. *Вісник Конституційного Суду України*, № 5/2019. 2019.С. 96–100.
8. Конституції і конституційні акти України. Історія і сучасність / 2-е вид; змінене і доп.; упоряд. І. О. Кресіна, відп. ред. Ю. С. Шемшученко. К., 2006. 310 с.
9. Кравченко Т. А. Принцип народного суверенітету в механізмі легітимації державної влади. *Прикарпатський юридичний вісник*. Том 1 № 4(25) (2018), 2018. С. 59–63.
10. Крусян А. Р. Сучасний український конституціоналізм. К., 2010. С.9–329.
11. Максакова Р.М. Конституційно-правові проблеми організації та реалізації установчої влади в Україні. Запоріжжя, 2012. С.167–216; 280–326.
12. Мироненко О. М. Витоки українського революційного конституціоналізму 1917-1920 рр. Теоретико-методологічний аспект. К., 2002. 260 с.
13. Мірошнеченко М. І. Державність і право України: генезис в європейському контексті (3 найдавніших часів до початку XIX ст.). К., 2006. С. 410–507.
14. Оніщук М. В. Конституційна реформа: вимір відповідальності (до нової національної ідеології та відповідального правління). К., 2004. 60 с.
15. Погорілко Б. Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України. Академічний курс : підруч. / У 2 т., Т.1; за ред. В.Ф. Погорілка. К., 2006. С. 53–173.
16. Скрипнюк О. В. Верховенство права і демократія: специфіка взаємозв'язку. *Демократія та право: проблеми взаємовпливу і взаємозалежності: матеріали Міжнар. наук. конф. (26 жовтня 2007 р., Київ) / за ред. акад. АПрН України О.В. Скрипнюка. Х., 2008. С. 35–39.*
17. Рудик П. А. Конституційна реформа в Україні: проблеми та перспективи. К., 2006. 256 с.
18. Таманага, Браян. Верховенство прав: історія, політика, теорія / перекл. з англ. А. Іщенка. К., 2007. 208 с.
19. Україна на шляху до Європи / за ред. Лутца Хоффманна і Феліцітас Мьоллерса. К., 2001. 243 с.
20. Шаповал В. М. Сучасний конституціоналізм. К., 2005. С. 77–109.
21. Шемшученко Ю. С. Роль і значення Конституції України у державотворенні і правотворенні: проблеми теорії і практики. *Конституційні засади державотворення і правотворення в Україні: проблеми теорії і практики*. К., 2006. С.6–12.

Допоміжна література

1. Антологія української юридичної думки. В 10-т томах / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (голова) та ін. Том 10. Конституційне (державне) право України / упорд. В. Ф. Погорілко та ін. К. : Видавничий Дім «Юридична книга», 2005, С. 146–172; 395–412.
2. Баймуратов М. М. Феномен «розмежування повноважень» як основоположний інструментальний метод формування компетенції органів місцевого самоврядування в умовах муніципальної реформи в Україні. *Вісник Маріупольського державного університету*. Серія: Право. 2017. Вип. 13. С. 132–153.
3. Батанов О. В. Конституційно-правовий статус територіальних громад в Україні. / за заг. ред. В.Ф. Погорілка. К. : Концерн «Видавничий Дім» «ІнЮре», 2003. С. 65–151, 210–395.
4. Вибори і референдуми в Україні: законодавче забезпечення проблеми реалізації та шляхів удосконалення (доповіді, виступи, рекомендації). К. : 2003. С. 8–125.

5. Гультай М. Питання вдосконалення індивідуального доступу до конституційного правосуддя в Україні. *Захист прав людини органами конституційної юстиції: можливості і проблеми індивідуального доступу*: матеріали міжнар. конф., м. Київ, 16 верес. 2011 р. / Конституційний Суд України; відп. ред. А. С. Головін. К. : Логос, 2011. С. 59–65.
6. Дробуш І. В. Інститут старости в системі місцевого самоврядування: основні концептуальні підходи. *Перспективи напрямку розвитку сучасної юридичної науки*: матеріали міжнар. наук. конф., Кривий ріг (31 січня 2015 р.). Кривий ріг: ДВНЗ «Криворізький національний університет», 2015. С. 31–34.
7. Дробуш І. В. Соціальна функція місцевого самоврядування в Україні та конституційно-правові проблеми її реалізації. Р. : Овід, 2015. С. 320–495.
8. Євінтов В. Пряме застосування міжнародних стандартів прав людини (коментар до статті 9 Конституції України). *Українське право*. 1998. № 1. С. 26.
9. Єзеров А. Конституційний конфлікт як феномен та процес в Україні. Одеса : Юридична література, 2008. 240 с.
10. Кафарський В. Нація і держава: Культура. Ідеологія. Духовність. Івано-Франківськ: Плай. 1999. С. 165-174.
11. Кафарський В. І. Право і політика в українському конституціоналізмі. Нац. ун-т водного господарства та природокористування; Навчально-науковий інститут права. Івано-Франківськ: Супруп В. П., 2020. С. 172–222.
12. Кафарський В. І., Припхан І. І. Конституційне право України у схемах : навч. посіб. Київ : Голіней О.М., 2019. С. 42–53.
13. Ковальчук В. Конституція як основа легітимності публічної влади. *Вибори та демократія*. 2010. № 2–3 (24–25). С. 29–37.
14. Колодій А. М., Олійник А. Ю. Права людини і громадянина в Україні : навч. посіб. К. : Юрінкомінтер, 2004. С. 76–249.
15. Коновейчук Х. Б. Статут об'єднаної територіальної громади. / за заг. ред. В. І. Кафарського. Івано-Франківськ : пп. Голіней О.М., 2017. 60 с.
16. Конституційно-правові засади становлення української державності / В. Я. Тацій, Ю. М. Тодика, О. Г. Данильян та ін.; за ред. В. Я. Тація, Ю. М. Тодики. К. : Право, 2003, С. 90–114.
17. Кресіна І.О. Українська національна держава: проблеми політичної суб'єктності й суверенітету. *Держава і право в світлі сучасної юридичної думки*: Збірн. наук. праць на пошану академіка Ю. С. Шемшученка. К. : Видав. «Юридична думка», 2010. С. 191–201.
18. Максакова Р. М. Конституційно-правові проблеми організації та реалізації установчої влади в Україні. Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2012. С. 280–416.
19. Максимов С. І. Право і правова культура: аспекти взаємодії. *Демократія та право: проблеми взаємовпливу і взаємозалежності*: матер. міжнарод. наук. конф. (26.10.2007 р.) м. Київ / за ред. акад. АПрН України О.В. Скрипнюк. Х. : Право, 2002. С. 61–64.
20. Орзіх М. П. Доктринальний вимір деяких конституційно-компетенційних проблем парламенту і Президента України. *Держава і право в світлі сучасної юридичної думки*: Збірн. наук. праць на пошану академіка Ю.С. Шемшученка. К. : Видав. «Юридична думка», 2010. С. 202–211.
21. Павленко Р. М. Парламентська відповідальність уряду: світовий та український досвід. К. : вид. дім «К.М. Академія», 2002. С. 60–140.
22. Панчишин Р. І. Конституційно-правове забезпечення об'єднання територіальної громади в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, 2018, С. 39–42.

23. Парламентський контроль за сферою безпеки: принципи, механізми і практичні аспекти / Женевський центр демократичного контролю за Збройними силами. Женева-Київ, 2003. С. 22–90.
24. Пархоменко Н. Роль громадянського суспільства у захисті прав і свобод людини і громадянина. *Право України*. 2014. № 4. С. 116–125.
25. Проблеми реалізації Конституції України: теорія і практика / відп. ред. В. Ф. Погорілко. К. : Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України: А.С.К., 2003. С. 7–58.
26. Проблеми теорії права і конституціоналізму у працях В. М. Цвіка / упоряд. : О. В. Петришин, С. В. Шевчук, О. Р. Дашевський та ін.; відп. за вип. О. В. Петришин. Х. : Право, 2010. С. 147–187.
27. Рудик П. А. Конституційна реформа в Україні: проблеми та перспективи. К. : Атіка, 2006. С. 166–208.
28. Савчин М. В. Конституціоналізм і природа Конституції. Ужгород : Поліграф центр «Ліра», 2009. С. 355–369.
29. Ситник Г. Національні цінності як основа прогресивного розвитку особистості, суспільства і держави. *Вісн. НАДУ*. 2004. Вип. 2. С. 369–374.
30. Скрипнюк О. В. Конституційні права і свободи людини і громадянина в Україні: теоретико-методологічні, правотворчі та правозастосовні аспекти. *Держава і право в світлі сучасної юридичної думки*: Збірн. наук. праць на пошану академіка Ю. С. Шемшученка. К. : Видав. «Юридична думка», 2010, С. 182–190.
31. Скрипнюк О. В. Конституція України та її функції: проблеми теорії та практики реалізації. До десятої річниці прийняття Конституції України. К. : Академія правових наук України, 2005. С. 53–54.
32. Федоренко В. Л. Основні шляхи розвитку та вдосконалення конституційного права України в умовах розбудови демократичної держави. *Демократія та право: проблеми взаємовпливу і взаємозалежності*: матер. міжнарод. наук. конф. (26.10.2007 р.) м. Київ / за ред. акад. АПрН України О.В. Скрипнюк. Х. : Право, 2002. С. 28–35.
33. Футей Б. Становлення правової держави: Україна 1991-2001 рр. К. : Юрінком Інтер, 2001. С. 13–124.
34. Футей Б. Становлення правової держави: Україна 1991-2001 рр. К. : Юрінком Інтер, 2001. С. 69–124.
35. Шевчук С. Основи конституційної юрисдикції. Харків : Консум, 2002. С. 225–284.
36. Штогун С. Г. Судово-парова реформа в Україні у статтях та публікаціях. К. : КНТ, 2016. С. 8–63.
37. Ющик О. І. Теоретичні основи законодавчого процесу. К. : Парламентське вид-во, 2004. С. 281–350.

Інформаційні ресурси

1. <http://www.nbuv.gov.ua> – бібліотека ім. В. І. Вернадського
2. <http://zakon.rada.gov.ua> – Верховна Рада України
3. <http://www.president.gov.ua> – Президент України
4. <http://www.kmu.gov.ua> – Кабінет Міністрів України
5. <http://www.ccu.gov.ua> – Конституційний Суд України
6. <http://www.scourt.gov.ua> – Верховний Суд України
7. Конституція України [Електронний ресурс]: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року із змінами станом на 21 лютого 2019 року. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

8. Про звернення громадян [Електронний ресурс]: Закон України від 2 жовтня 1996 року № 393/96-ВР. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80>.
9. Про місцеве самоврядування в Україні [Електронний ресурс]: Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/280/97-%D0%B2%D1%80>.
10. Про місцеві державні адміністрації [Електронний ресурс]: Закон України від 9 квітня 1999 року № 586-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/586-14>.
11. Про доступ до публічної інформації [Електронний ресурс]: Закон України від 13 січня 2011 року № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2939-17>.
12. Про центральні органи виконавчої влади [Електронний ресурс]: Закон України від 17 березня 2011 року № 3166-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3166-17>.
13. Про Кабінет Міністрів України [Електронний ресурс]: Закон України від 27 лютого 2014 року № 794-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/794-18>.